

CONSOLIDAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN CONTEXTUL DEMOCRATIZĂRII ȘI INTEGRĂRII EUROPENE A REPUBLICII MOLDOVA

Angela BURLEA

Doctorandă, Școala Doctorală în Științe Sociale și ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: pefrispaburlea.angela@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8973-274X>

Human rights and fundamental freedoms are essential for all human beings, needing to be protected, promoted and guaranteed by law, their respect representing the pillar of freedom in a democratic state. Being a main objective of the internal and external policy of the Republic of Moldova, the process of democratization and European integration focuses on establishing clear objectives for the development and modernization of the state in various fields, including the political, legal, economic and scientific fields. The development of these goals requires the consolidation of fundamental human rights and freedoms, this being one of the guarantees of peace and political transformations, the consistency of security and democracy, the sustainability and multidimensional development of the state.

Keywords: *human rights, democratization, freedoms, European integration, rule of law, justice, reforms.*

Introducere

Augmentarea relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană prin aderarea la Parteneriatul Estic al UE în 2009 și semnarea Acordului de Asociere UE-Moldova, intrat în vigoare la 1 iulie 2014 au generat reforme ample în sectoarele justiție, educație, dezvoltare economică și energie, cu o agendă ce are ca obiectiv, inclusiv, încurajarea asocierii politice dintre Republica Moldova și UE, integrarea Republicii Moldova în spațiul politic și economic european, în acest sens, în Republica Moldova fiind create instituții de stat, care, inevitabil contribuie la dezvoltarea societății democratice, prin implementarea reformelor date, respectarea drepturilor fundamentale fiind asigurate prin acțiuni practice și procedee juridice eficiente.

Idei și discuții

Sistemul național privind protecția și promovarea drepturilor omului este fundamentat pe prevederile Constituției Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, pe acte normative naționale și pe tratatele

internaționale, astfel, în conformitate cu prevederile titlului II al Constituției „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale” [1], sunt statuate în mod expres drepturile politice, civile, economice, sociale și culturale. Constituția recunoaște demnitatea, drepturile și libertățile fundamentale ale omului drept valori supreme ale statului, iar aplicarea în practică a acestor dispoziții constituționale, potrivit art. 4 din legea fundamentală, va fi realizată în conformitate cu standardele stabilite de tratatele internaționale și regionale, ori, în contextul democratizării și integrării europene, menționăm că Republica Moldova este parte la Tratatul internațional și regionale, care vin să consolideze respectarea drepturilor persoanei, garantarea libertății de exprimare, a egalității șanselor dar și consolidarea protecției și realizării drepturilor omului.

Cadrul legal al Republicii Moldova cu privire la respectarea și garantarea drepturilor omului are drept principale legile naționale și actele normative:

- Codurile (Codul civil, Codul penal, Codul muncii, Codul familiei, Codul contravențional, Codul Electoral)

- Lege Nr. 52 din 03-04-2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

Inclusiv convențiile internaționale, precum:

- Declarația Universală a Drepturilor Omului (adoptată în 1948)

- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (adoptat în 1966, ratificat de Republica Moldova în 1990)

- Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (adoptat în 1976, ratificat de Republica Moldova în 1990)

- Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (adoptată în 1965, ratificată de Republica Moldova în 1993)

- Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (adoptată în 1979, ratificată de Republica Moldova în 1994)

- Convenția cu privire la Drepturile Copilului (adoptată în 1989, ratificată de Republica Moldova în 1993)

- Convenția ONU Împotriva Torturii (adoptată în 1984, ratificată de Republica Moldova în 1995)

- Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ale omului (adoptată în 1950, ratificată de Republica Moldova în 1997)

- Carta Europeană Socială Revizuită (adoptată în 1966)

- Convenția cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (adoptată în 2006, ratificată de Republica Moldova în 2010)

Dată fiind importanța fortificării și respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Republica Moldova, de comun cu comunitatea internațională, s-a încadrat în demararea unei serii de evenimente la nivel înalt, aferent procesului de democratizare și integrare europeană, finalizate prin adoptarea unor strategii și seturi de norme aplicabile.

În contextul dat, este necesar de menționat :

Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (PNADO) [2], un document aprobat de Parlamentul RM, în baza căruia autoritățile publice centrale și locale din Republica Moldova întreprind măsuri în vederea asigurării faptului că toți cetățenii, în special cele mai vulnerabile grupuri, beneficiază de drepturile lor fundamentale, de cadrul legal și serviciile livrate în corespundență cu standardele internaționale privind drepturile omului. PNADO pentru anii 2018-2022 (PNADO III) conține acțiuni privind facilitarea accesului la justiție, asigurarea libertății de exprimare, promovarea egalității, protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități, celor din localitățile din stânga Nistrului și celor care fac parte din grupurile minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice. De asemenea, direcțiile cheie vizează armonizarea cadrului legal cu standardele internaționale, protejarea împotriva discriminării, combaterea violenței în familie, facilitarea accesului la servicii medicale și la educație de calitate, creșterea continuă a nivelului de ocupare prin oferirea oportunităților de angajare [3]. Implementarea planului este o sarcină comună a autorităților centrale și locale ale Republicii Moldova în colaborare cu societatea civilă, și comunitatea partenerilor de dezvoltare.

Planul de Acțiune al Consiliului Europei pentru Republica Moldova 2021–2024, a fost aprobat de Comitetul de Miniștri la 25 noiembrie 2020. Planul de Acțiune se bazează pe recomandările, rezoluțiile și constatările recente ale organismelor de monitorizare și de expertiză ale Consiliului Europei. Prin Planul de Acțiune, Consiliul Europei asistă țara în implementarea reformelor legislative și instituționale în domeniile drepturilor omului, statului de drept și democrației [4].

Reliefând prioritățile stabilite pentru anii 2021-2024, în Planul de Acțiune, sunt punctate inclusiv componentele ce au ca obiective susținerea Republicii Moldova pentru consolidarea democrației și

statului de drept cu respectarea drepturilor omului, în contextul integrării europene.

În conformitate cu aceasta, au fost actualizate un set de instrumente privind abordarea bazată pe drepturile omului, precum:

Protecția drepturilor omului: Consiliul Europei se va concentra asupra executării eficiente și la timp a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO), inclusiv prin protecția persoanelor private de libertate împotriva torturii și relelor tratamente.

Promovarea drepturilor omului și a demnității: Consiliul Europei va continua să promoveze ratificarea Convenției de la Istanbul pentru a asigura angajamentul național, sprijinind lupta împotriva tuturor formelor de discriminare, a infracțiunilor motivate de ură și a discursurilor de ură prin intermediul schimbărilor legislative necesare, consolidarea capacităților organismelor de egalitate, a profesioniștilor în drept și justiție, precum și a forțelor de ordine care au un rol important, cu asigurarea sprijinului autorităților pentru consolidarea capacităților profesioniștilor care lucrează cu și pentru copii, în paralel cu sporirea conștientizării privind exploatarea și abuzul sexual al copiilor (off și online).

Asigurarea drepturilor sociale: în baza recomandărilor propuse, Consiliul Europei va îmbunătăți capacitățile autorităților de a pregăti rapoarte naționale de înaltă calitate privind punerea în aplicare a Cartei sociale europene și a organizațiilor societății civile de a prezenta rapoarte alternative. De asemenea, Consiliul Europei va spori gradul de conștientizare cu privire la Carta socială europeană și o mai bună înțelegere a jurisprudenței și a aplicării sale practice.

O direcție strategică a activităților în scopul consolidării drepturilor omului, a procesului de democratizare și de integrare europeană a RM o reprezintă dialogurile dintre UE și RM.

Astfel, la 13 octombrie 2021, Uniunea Europeană și Republica Moldova au organizat cea de-a două-

sprezecea rundă a Dialogului anual privind drepturile omului, în cadrul ei, punctându-se angajamentul bilateral față de valorile comune ale democrației, drepturilor omului și libertăților fundamentale și statului de drept, consacrate în Acordul de asociere UE-Moldova, discuții de la principalele evoluții ale politicii UE în domeniul drepturilor omului, până la democrație și drepturi electorale, drepturile omului în sistemul de justiție (detenția preventivă, condițiile de detenție, lupta împotriva torturii și maltratării), punerea în aplicare a standardelor fundamentale ale muncii, libertatea presei, drepturile copilului, precum și politica antidiscriminare a egalității de gen și cooperarea multilaterală, acordându-se o atenție specială asupra necesității unei reforme aprofundate a mediului mass-media, în special în ceea ce privește abordarea situației de concentrare a proprietății mass-media, a lipsei de transparență și de supraveghere, dar și a importanței activității presei independente și a jurnaliștilor de investigație pentru o societate pluralistă [5].

La 19 octombrie 2022, Uniunea Europeană și Republica Moldova au organizat la Bruxelles cea de-a treisprezecea rundă a Dialogului anual privind drepturile omului, în cadrul căreia a fost apreciată noua etapă strategică a relațiilor UE-Moldova după ce Consiliul European a acordat Moldovei statutul de țară candidată la UE, fiind reafirmat angajamentul reciproc față de valorile comune ale democrației, drepturilor omului, libertăților fundamentale și statului de drept, consacrate, de asemenea, în Acordul de Asociere UE-Moldova, fiind menționate evoluțiile de după dialogul precedent din 2021, discuțiile acoperind o gamă largă de subiecte, precum:

- evoluții ale politicii UE în domeniul drepturilor omului;
- implementarea politicii naționale a Republicii Moldova în domeniul drepturilor omului;
- alegerile și cadrul electoral;
- libertatea și pluralismul mass-mediei;

- respectarea drepturilor omului în sistemul de justiție, drepturile copilului,;
- lupta împotriva discriminării și protecția persoanelor în situații vulnerabile;
- drepturile muncii [6].

Ca urmare a acestor activități comune, din perspectiva consolidării și respectării drepturilor omului, au fost formulate recomandări care au în vedere reglementări menite să îmbunătățească cadrul legislativ național în ceea ce privește depunerea de către Republica Moldova a eforturilor decisive pentru a alinia condițiile de detenție la standardele internaționale, precum și pentru a sancționa în mod eficient orice act de maltratare și tortură în unitățile de detenție, fiind subliniată importanța asigurării dreptului la un proces echitabil pentru toate persoanele și a solicitat modificarea rapidă a legislației privind statutul străinilor, pentru a oferi garanții procedurale eficiente împotriva expulzării, dar și:

- ratificarea Convenției de la Istanbul privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor;
- adoptarea legislației privind infracțiunile motivate de ură, precum și activitatea în curs de reformare a Codului electoral;
- procesul de dezinstituționalizare a sistemului de îngrijire a copiilor și adoptarea unui nou Program de protecție a copilului și a unui nou Plan de acțiuni pentru perioada 2022-2026.

Se poate constata, așadar, că unele carențe ce vizează continuarea inclusiv a reformei în special în ceea ce privește concentrarea proprietății mediatice și lipsa de transparență, depunerea eforturilor decisive a Moldovei pentru a aduce condițiile de detenție în conformitate cu standardele internaționale și sancționarea în mod eficient a oricărui act de rele tratamente și de tortură în centrele de detenție, dar și asigurarea punerii în aplicare efectivă și continuă a legislației privind drepturile omului rămân a fi priorități nerealizate, dar care, odată fiind im-

plementate, vor contribui inclusiv, la consolidarea drepturilor omului în contextul procesului de democratizare a RM.

În studiul privind percepția respectării drepturilor omului, în anul 2021, realizat la comanda Oficiului Avocatului Poporului, cercetare axată în special pe examinarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, pe un eșantion de 1006 persoane cu vârstă de 18 ani și mai mult, perioada de culegere a datelor fiind 24.12.2020 – 25.01.2021, dreptul la sănătate, la educație și la protecție socială sunt considerate ca fiind printre principalele trei cele mai actuale și importante drepturi, care necesită o atenție sporită din partea societății în Republica Moldova. Concomitent, dreptul la sănătate și la protecție socială, în opinia respondenților, sunt printre trei cel mai puțin respectate, de rând cu dreptul la un proces echitabil, cel mai puțin sunt respectate fiind și drepturile consumatorilor de droguri și substanțe psihoactive, a minorităților sexuale (LGBT), drepturile deținuților și ex-deținuților, accentuându-se vulnerabilitatea locuitorilor din regiunea transnistreană privind respectarea drepturilor omului, cel mai frecvent considerându-se că drepturile omului sunt încălcate de Guvern, Parlament, judecătorii, mai puțin de biserică, cultele religioase [7].

La 23 iunie 2022, Consiliul European a recunoscut perspectiva europeană a Republicii Moldova și a decis să-i acorde statutul de țară – candidat pentru a adera la Uniunea Europeană. În acest context, Comisia Europeană a transmis Consiliului un raport cu privire la îndeplinirea condițiilor prevăzute în avizul Comisiei privind cererea de aderare a Republicii Moldova, plan de acțiuni ce conține pașii, care urmează a fi realizați către vara anului 2023, fiind aprobat la CNIE, a fost consultat de MAEIE, instituțiile naționale, cu reprezentanții societății civile și cu Comisia Europeană.

Documentul conține acțiuni, termeni și instituții responsabile pentru fiecare din cele 9 domenii:

- reforma justiției
- cadrul electoral
- combaterea corupției
- deoligarhizarea și reducerea influenței intereselor private
 - combaterea criminalității organizate și spălării banilor
 - îmbunătățirea serviciilor publice, reforma administrației publice
 - managementul finanțelor publice
 - implicarea societății civile
 - drepturile omului [8]

În vederea asigurării Planului de acțiuni pentru implementarea măsurilor propuse de către Comisia Europeană în Avizul său privind cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, Republica Moldova se confruntă în prezent cu următoarele obiective ce țin de consolidarea protecției drepturilor omului:

1. Alinierea cadrului legal în domeniul sistemului judiciar la noile prevederi constituționale adoptate prin Legea nr.120 din 23 septembrie 2021, inter alia prin abordarea recomandărilor Comisiei de la Veneția.

2. Modificarea cadrului legal în domeniul nediscriminării și asigurării egalității (modernizarea Legii privind prevenirea și combaterea discriminării, consolidarea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (în viitor -Consiliul pentru egalitate)).

3. Adaptarea legislației penale și procedurale (civile și penale) la dispozițiile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) și ale Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatarea sexuală și a abuzurilor sexual.

4. Adoptarea unui nou Program național privind egalitatea de gen, care va include abordarea reducerii riscurilor asociate inegalității în diferite sectoare ale vieții sociale [9].

Concluzii

Din cele prezentate mai sus, concluzionăm că în procesul de democratizare a Republicii Moldova, aspirațiile către respectarea persoanei, a drepturilor omului și a statului de drept, sunt priorități care constituie garanții a libertății de expresie, a toleranței față de orice grupuri ale societății și a egalității șanselor pentru fiecare persoană.

Prin prisma consolidării drepturilor omului ,democrația prezumă libertatea de gândire, libertatea de expresie, libertatea de asociere și de întrunire pașnică, libertatea de mișcare, respectarea drepturilor constituționale dar și obligația autorităților de a se conforma legii și de a exercita imparțial prevederile legale.

Prin urmare, reformele, care să ducă ulterior la atingerea obiectivelor prin acțiuni dedicate consolidării drepturilor omului, precum eliminarea legilor, politicilor și practicilor discriminatorii, a implementării legislației care protejează drepturile persoanelor aparținând minorităților, eradicarea fenomenului corupției în instituțiile executive, judiciare și de aplicare a legii,vin să elimine lacunele legislative existente prin susținerea angajamentelor Republicii Moldova , și alinierea la legislația europeană.

În vederea realizării în continuare de către Republica Moldova a modificărilor eficiente în domeniu, în contextul consolidării și respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, imperativitatea reformelor precum revizuirea legislației pentru a asigura conformitatea cu angajamentele și standardele internaționale privind drepturile omului, depunerea efortului pentru a asigura respectarea standardelor internaționale privind drepturile omului, sprijinirea organizațiilor societății civile care lucrează în domeniul drepturilor omului, reformarea judecătorilor în conformitate cu cele mai bune practici internaționale în domeniul drepturilor omu-

lui, implementarea reformei juridice și a serviciilor de detenție care respectă drepturile omului, măsuri de prevenire a traficului de persoane și a torturii, asigurarea promovării și protejării democrației și a drepturilor omului constituie un angajament și unul dintre obiectivele prioritare de pe agendă a statului în procesul de democratizare și integrare europeană a Republicii Moldova.

În această ordine de idei, conchidem că democratizarea și procesul de integrare europeană necesită implementarea angajamentelor și conectarea strategiilor Republicii Moldova pe segmentul drepturilor omului la standardele Uniunii Europene, ceea ce prezumă voință politică stabilă pentru promovarea obiectivului de integrare europeană a statului, prin urmare este necesară coeziunea tuturor forțelor politice și a actorilor din societate pentru realizarea acestor deziderate.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29-07-1994, Capitolul II, Drepturile și libertățile fundamentale.
2. Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor

omului pentru anii 2018–2022, <https://www.justice.gov.md/ro/content/planul-national-de-actiuni-domeniul-drepturilor-omului> (accesat 29.11.2022)

3. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022: nr. 89 din 24.05.2018. În Monitorul Oficial al RM . 2018, nr. 295-308 (accesat 29.11.2022)

4. <https://rm.coe.int/coe-action-plan-leaflet-ro-final-web-2/1680a22a24>(accesat 29.11.2022)

5. https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/dialogul-ue-moldova-privind-drepturile-omului-0_ro?s=223 (accesat 30.11.2022)

6. https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/dialogul-ue-republica-moldova-privind-drepturile-omului_ro? (accesat 30.11.2022)

7. http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/07/DO_raport_raport_OAP-2.pdf (accesat 01.12.2022)

8. Guvernul Republicii Moldova, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova. <https://mfa.gov.md/ro/content/maeiexplica-aderarea-la-ue> (accesat 02.12.2022)

9. Plan de acțiuni pentru implementarea măsurilor propuse de către Comisia Europeană în Avizul său privind cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană (accesat 03.12.2022)